

Elżbieta Rudnicka-Fira

Stopień zwerbalizowania dramatu romantycznego : na przykładzie "Dziadów" Adama Mickiewicza

---

Język Artystyczny 4, 73-83

1986

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stopień zwerbalizowania dramatu romantycznego (na przykładzie „Dziadów” Adama Mickiewicza)

Jedną z podstawowych cech stylistycznych danego tekstu jest rozkład części mowy, czyli to, jaki procent użyć wyrazów w analizowanych tekstach przypada na rzeczowniki, czasowniki itd.¹ Udział rzeczowników i czasowników w tekście jest jedną z jego ważnych cech charakterystycznych, wyznacza bowiem według Józefa Mistrika² granice między stylami funkcjonalnymi, dzieląc je na dwie grupy: style nominalne (styl naukowy, urzędowy, publicystyczny) i style werbalne (styl mówiony, artystyczny). Styl nominalny cechuje przewaga klasy imion, nasyconych maksymalnie informacją, najczęściej jednoznacznych, rzadko ekspresywnych, natomiast styl werbalny to taki, w którym czasowniki przeważają nad rzeczownikami, przy czym występują one najczęściej w formie słowa osobowego. Styl werbalny cechuje znaczna polisemia wyrazów. Leksyka jest w znacznej mierze ekspresywna. O ile styl nominalny zapożycza, styl werbalny konserwuje to, co swojskie.

W celu ustalenia stopnia zwerbalizowania dramatu romantycznego (na przykładzie *Dziadów* Adama Mickiewicza) zestawmy rozkład części mowy w słowniku i w tekście tego dramatu porównawczo z innymi tekstami (stylami). Porównanie danych statystycznych przejętych z różnych opracowań stwarza pewne ryzyko niedokładności z powodu różnic w kryteriach klasyfikacji wyrazów. W odniesieniu do głównych części mowy jest to ryzyko nieco mniejsze, największe rozbieżności zachodzą co do granicy między przysłówkiem a partykułą. W badanym tekście do czasowników zaliczono też imiesłowy odmienne (było ich niewiele) oraz

¹ Por. W. Pisarek: *Frekwencja wyrazów w prasie*. Kraków 1972, s. 25, cyt. za G. H. Millerem: *Language and Communication*. New York 1963.

² J. Mistrík: *Styl nominalny a werbalny*. „Kultura słowa” 1973, R. 7, Ł. 6.

bezokoliczniki i czasowniki niefleksyjne do partykuł zaś — wszystkie modulanty, sytuanty, itp. (według Stanisława Jodłowskiego)³.

Tabele 1 i 2 przedstawiają dane, z których wynika, że rzeczownik i czasownik zajmują pozycję przodującą zarówno w tekście, jak i w słowniku *Dziadów*. Czasowników w badanym dramacie jest jednakże znacznie więcej niż w polszczyźnie pisanej i w *Panu Tadeuszu* (tekst ten jest więc czymś pośrednim między wypowiedzią pisaną a mówioną).

Ponadto w tekście przymiotnik przeważa liczbowo nad przysłówkiem, a przyimek nad spójnikiem. Podobnie kształtują się relacje części mowy w polszczyźnie pisanej, w *Panu Tadeuszu* oraz w pieśni ludowej (tu niemal identycznie). Natomiast w polszczyźnie mówionej układ jest odwrócony; udział czasowników w tekście jest większy niż rzeczowników, a przysłówków większy niż przymiotników, jedynie przyimki górują nad spójnikami (podobnie jak w pozostałych tekstach).

W obrębie pozostałych części mowy w *Dziadach* zwraca uwagę pozycja partykuły i liczebnika. Partykuł jest tu przeszło dwukrotnie więcej niż w polszczyźnie pisanej (podobnie w *Panu Tadeuszu*). Odwrotnie rzecz ma się z liczebnikiem, który — jak się wydaje — jest charakterystyczny dla polszczyzny pisanej, gdzie jego udział jest znacznie większy niż w pozostałych tekstach.

Znamienny jest także znaczny udział zaimków w badanym tekście (podobnie jak w polszczyźnie mówionej i w pieśni ludowej), podczas gdy w tekście polszczyzny pisanej jest ich o wiele mniej. W próbie polszczyzny mówionej o długości $N = 100\ 000$ jest 111 haseł zaimkowych i 18 944 form, co stanowi 1,18% słownika i 19% tekstu (dane ustne od Marii Zarebiny), czyli nieco mniej niż w *Dziadach*. Tak ogromny udział różnych zaimków w tym tekście świadczyłby niewątpliwie o znacznej dialogowości badanego dramatu.

Hierarchia części mowy w słowniku według ugrupowań jest w zasadzie utrzymana we wszystkich porównywanych tekstach (por. tabela 2). Ugrupowanie pierwsze (części mowy nazywające) obejmuje w *Dziadach* 92,7% słownika, podobnie jak w polszczyźnie pisanej (92,1%), w *Panu Tadeuszu* nieco więcej (96,9%), natomiast w polszczyźnie mówionej ugrupowanie to stanowi 93,78% słownika, a w pieśni ludowej tylko 88,3%. Ugrupowanie drugie, tj. zaimki wraz z liczebnikami, stanowi 3,6% słownika (podobnie jak w polszczyźnie mówionej — 3,64%), w *Panu Tadeuszu* — tylko 1,4%, a w pozostałych tekstach około 5%. Ugrupowanie trzecie, morfemy luźne (spójniki, przyimki, partykuły) stanowią 2,80% słownika (jak w tekście pisanym), a w mówionym — 2,2%, w pieśni ludowej zaś — 5,3%, w *Panu Tadeuszu* — tylko 1,1%. Wykrzykniki natomiast obejmują 0,9% słownika *Dziadów*, tj. prawie trzykrotnie więcej niż w tek-

³ S. Jodłowski: *Podstawy polskiej składni*. Warszawa 1976, s. 20—22,

Tabela 1

Rozkład części mowy w tekście

Części mowy	Teksty									
	Dziady (tekst dialogowy)		Pan Tadeusz ^a		Polszczyzna mówiona ^b		Polszczyzna pisaną "potoczna" ^b		Pieśń ludowa śpiewana (typ 3) ^c	
	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%
Rzeczownik	8024	26,7	21401	33,0	2149	21,5	3037	30,37	2597	26,0
Czasownik	6387	21,1	12563	19,2	2690	26,9	1703	17,03	2193	21,9
Zaimek	5824	19,4	5740	9,0	1745	17,4	1290	12,90	1720	17,2
Przyimek	2916	9,7	7288	11,3	912	9,1	1280	12,70	976	9,8
Spójnik	2092	7,0	5414	8,4	660	6,6	687	6,87	671	6,7
Przymiotnik	1748	5,8	5290	8,0	484	4,8	954	9,54	508	5,1
Partykula	1480	5,0	1579	2,4	419	4,19	197	1,97	581	5,8
Przysłówek	852	2,8	4808	7,3	745	7,4	554	5,54	162	1,7
Wykrzyknik	394	1,3	154	0,2	37	0,37	20	0,20	389	3,9
Liczebnik	340	1,1	963	1,5	159	1,6	288	2,88	191	1,9
Razem	30065	100,0	65200	100,0	10000	100,0	10000	100,0	9988	100,0

^a Dane pochodzą z pracy W. Kuraszkiewicza: Czesotliwość wyrazów w „Panu Tadeuszu” A. Mickiewicza i w „Wizerunku” Mikołaja Reja, „Studia Polonistyczne” 1976, T. 2, s. 86.

^b Dane M. Zarębin z artykułu Najczęstsze wyrazy polszczyzny mówionej, „Język Polski” 1971, z. 5, s. 340.

^c Por. J. Bartmiński: Oratiońość tekstu Pieśni ludowej w świetle statystyki leksykalnej, W: Semantyka tekstu i języka. Red. M. R. Mayenowa, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976, s. 180-181.

Tabela 2

Rozkład części mowy w słowniku*

Części mowy	Testy									
	Dziady (tekst dialogowy)		Pan Tadeusz		Polszczyzna mówiona		Polszczyzna pisana „potoczna”		Pieśń ludowa śpiewana (typ 3)	
	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%	l. bezwzgl.	%
Rzeczownik	2047	42,0	4073	43,0	1054	43,68	1741	44,7	638	43,0
Czasownik	1740	35,7	2846	31,1	804	33,32	811	24,7	516	34,6
Przymiotnik	517	10,5	1656	17,5	253	10,48	536	16,3	115	7,7
Przysłówek	280	4,0	506	5,3	152	6,30	211	6,4	45	3,0
Zaimek	130	2,7	58	0,6	56	2,32	68	2,1	45	3,1
Partykuła	55	1,1	26	0,3	7	0,29	10	0,3	18	1,2
Spójnik	45	1,0	42	0,4	26	1,08	40	1,2	33	2,3
Liczebnik	44	0,9	78	0,8	32	1,32	95	2,9	27	1,9
Wykrzyknik	43	0,9	43	0,5	9	0,38	10	0,3	22	1,4
Przyimek	34	0,7	42	0,4	20	9,83	36	1,1	25	1,8
Razem	4876	100,0	9370	100,0	2413	100,0	3288	100,0	1484	100,0

* Tabela opracowana na podstawie źródeł podanych w tabeli 1.

stach polszczyzny mówionej i pisanej, a także więcej niż w *Panu Tadeuszu* (0,5%), ale mniej niż w pieśni ludowej, w której wykrzyknik stanowi 1,4% słownika. Dla porównania przytoczmy jeszcze dane (ustne) M. Zarębiny dla próby polszczyzny mówionej (przy $N = 100\ 000$), w której wystąpiło 76 haseł wykrzyknikowych, stanowiących 0,81% słownika i 602 formy wyczerpujące 0,62% tekstu. Jak widać, i tutaj wykrzykniki stanowią mniejszy procent tekstu oraz słownika w porównaniu z badanym dramatem. Tak znaczny udział wykrzykników w *Dziadach* podkreśla niewątpliwie romantyczny charakter tego dramatu (wykrzykniki są bowiem cechą twórczości romantycznej).

Jeśli uzyskane wyniki rozpatrzeć na tle opozycji języka pisanego i mówionego, to tekst dialogowy *Dziadów* wydałby się bliższy nominalizmowi utworów pisanych niż mowie potocznej. We wszystkich bowiem zbadanych dotąd tekstach mówionych (ogólnonarodowych i gwarowych), ale nieartystycznych, czasownik z przysłówkiem przeważał nad rzeczownikiem i przymiotnikiem⁴, a w pisanych — rzeczownik nad czasownikiem⁵. Czy jednak tendencja nominalizująca w słownictwie *Dziadów* jednoznacznie dowodzi, że dramat ten pozostaje wyłącznie w zasięgu wpływu literatury i języka książkowego, pisanego? Wpływ taki oczywiście jest możliwy, a nawet pewny, ponieważ jest to utwór literacki, dzieło wybitnego poety — stąd na pewno „literacka” struktura słownictwa *Dziadów* jest uzasadniona. Ale czy tylko „literacka”?

Najbardziej charakterystyczną cechą każdego tekstu jest udział w nim rzeczowników i czasowników. Im bardziej zwiększa się w danym tekście procent rzeczowników, tym wyraźniej zmniejsza się procentowy udział czasowników. Ta zależność stanowi podstawę koncepcji nominalności i werbalności jako podstawowych cech stylistycznych.

⁴ Por. J. Mistrik: *Kwantitativna analýza lexiky dialogu*. „Jazykovedné studie” 1971 [Bratislava] s. 9.

⁵ Por. J. Bartmiński. *Oralność tekstu pieśni ludowej w świetle statystyki leksykalnej*. W: *Semantyka tekstu i języka*. Red. M. R. Mayenowa. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1976, s. 182. Dane liczbowe pochodzą z następujących opracowań: a) A. Wierzbička: *System składniowo-stylistyczny prozy polskiego Renesansu*. Warszawa 1966, s. 241—242; b) W. Kuraszkiewicz: *Obfitość słownictwa w kilku dużych tekstach polskich*. „Studia Polonistyczne” 1973, T. 1, s. 56; c) T. Smólkowa: *Słownictwo i fleksja „Lalki” Bolesława Prusa*. Wrocław 1974, s. 75; d) M. Zarębina: *Rola wyrazów w słowniku i w tekście*. „Język Polski” 1970, s. 40; e) W. Pisarek: *Frekwencja...*, s. 27; f) M. Zarębina: *Najczęstsze wyrazy...*, s. 340; g) K. Berger: *Conversational English of University Students*. „Speech Monographs” 1967, nr 1; h) M. Zarębina: *Statystyczna struktura tekstu gwarowego (na przykładzie wsi Ząb w powiecie nowotarskim)*. „Język Polski” 1973, s. 7.

W naszym tekście rzeczownik znalazł się na pierwszym miejscu (podobnie jak w polszczyźnie pisanej i w pieśni ludowej — por. tabela 1), czasownik zaś na drugim miejscu, a ich procentowy udział wynosił: rzeczownik — 26,7%, czasownik — 21,2%. Spróbujmy określić stosunki ilościowe między tymi dwiema centralnymi klasami wyrazów, tj. rzeczownikiem i czasownikiem, za pomocą zastosowanego przez Walerego Pisarka⁶ wskaźnika nominalności

$$W_n = \frac{S}{V},$$

gdzie:

- W_n — wskaźnik nominalności,
 S — suma użyć rzeczowników,
 V — suma użyć czasowników.

Wskaźnik ten dla naszego tekstu dialogowego wynosi $W_n = 1,25$.

Porównajmy nasz wynik ze wskaźnikami nominalności obliczonymi dla innych prób reprezentujących zarówno style nominalne, jak i werbalne polszczyzny (tabela 3).

Tabela 3

Wskaźniki nominalności

Dziady (tekst dialogowy)	Style werbalne				Style nominalne		
	pieśń ludowa (śpiewana) ^a	polszczyzna pisana potoczna ^b	polszczyzna mówiona ^c	Lalka B. Prusa ^d	język w prasie ^e		
					wład- mości	komen- tarze	reportaże
1,25	1,18	1,78	0,79	1,14	4,8	3,4	2,5

^{a-c} Obliczono na podstawie danych zawartych w tabeli 1 (por. przypisy do tej tabeli)

^d Obliczono na podstawie danych zawartych w: T. Smólikowa: *Słownictwo i fleksja „Lalki” Bolesława Prusa. Badania Statystyczne*. Wrocław 1974, s. 10 i 48.

^e Por. W. Pisarek: *Frekwencja wyrazów w prasie*. Kraków 1972, s. 30.

Jak wynika z tabeli 3, język w prasie (głównie wiadomości prasowych) jest najbardziej nominalny wśród badanych prób (reprezentuje style nominalne). W porównaniu z innymi stylami werbalnymi język *Dziadów* jest zbliżony pod względem stopnia nominalności do pieśni ludowej i *Lalki*. Nieco wyższy wskaźnik nominalności wykazuje polszczyzna pisana, a najniższy polszczyzna mówiona (mająca charakter najbardziej werbalny).

Różnica między stylem nominalnym a werbalnym nie polega tylko na większej liczbie rzeczowników i mniejszej czasowników. Użycie rze-

⁶ W. Pisarek: *Frekwencja...*, s. 30—31.

czownika zamiast czasownika pociąga za sobą konsekwencje w zakresie doboru innych części mowy. „Pośród dziesięciu części mowy — jak pisze Anna Wierzbicka — rzeczownik i czasownik stanowią na mocy praw myślenia dwa ośrodki przyciągania. Rzeczownik skupia wokół siebie przymiotnik i przyimek, czasownik ze swej strony dźwży we władaniu przysłówki i spójnik, który wiąże dwa zdania i w konsekwencji dwa czasowniki, a także zaimek, który jest zastępcą rzeczownika przy boku czasownika.”⁷

Należy zatem oczekiwać, że wyższy procent rzeczowników łączy się z wyższym procentem przymiotników i przyimków, niższy zaś procent czasowników z niższym procentem przysłówków i spójników. Tak też jest istotnie. Dane z tabeli 1 potwierdzają tę prawidłowość. Toteż przymiotnik znalazł się na szóstym miejscu w badanym dramacie i jego udział w tym tekście wynosił 5,8%, natomiast przysłówki wystąpił na ósmym miejscu i stanowił 2,8% całości tekstu. Stosunek przymiotników do przysłówków wynosi zatem 2 : 1. Przyimków zaś jest tylko 1,4 raza więcej niż spójników, ich udział w tekście wynosi 9,7%, a spójników — 7,0%.

Należałoby rozważyć jeszcze fakt, że stosunki ilościowe między dwiema centralnymi klasami wyrazów, tj. rzeczownikiem i czasownikiem, zależą w dużym stopniu od liczby zaimków w tekście. Jest to wprawdzie czynnik pośredni, ale bardzo silnie wpływający na werbalny, ewentualnie nominalny charakter stylu, lecz jest od tej opozycji poniekąd niezależny.

Użycie zaimka, który — jak słusznie stwierdza S. Jodłowski⁸ — jest wyrazem synonimicznym w stosunku do wyrazów imiennych, (a nie jest jakoby częścią mowy przyczasownikową, jak sądzi A. Wierzbicka⁹), ma motywację pragmatyczną. Pojawia się przeważnie w mowie improwizowanej, spontanicznej i uwikłanej w konsytuację, a więc ustnej, rzadziej występuje w tekstach sytuacyjnych, ale kliszowanych, jak teksty folkloru, zdecydowanie mniej go w wypowiedziach tworzonych w procesie przemyślanego doboru i korekcji, wyizolowanych z sytuacyjnego otocza, jakimi są teksty pisane.

W celu uchwycenia stosunków między trzema istotnymi grupami słownictwa: rzeczownikami, czasownikami i zaimkami przedstawmy dane dotyczące frekwencji tych części mowy w różnych tekstach nominalnych i werbalnych (por. tabela 4).

⁷ A. Wierzbicka: *Hipotaksa i konstrukcje nominalne w rozwoju polszczyzny*. „Pamiętnik Literacki” 1962, z. 1—2, s. 183.

⁸ S. Jodłowski: *Ogólnojęzykoznawcza charakterystyka zaimka*. Wrocław 1973.

⁹ A. Wierzbicka: *System składniowo-stylistyczny...*, s. 32 (autorka przytacza swój sąd za Legrandem).

Tabela 4

Procentowy udział rzeczowników, czasowników i zaimków w stylach nominalnych i werbalnych

Teksty		%		
		rzeczownik	czasownik	zaimek
Nominalne	Wiadomości prasowe ^a	45,0	9,4	4,4
	Komentarze ^b	38,8	11,6	7,8
	Reportaż ^c	34,4	15,4	10,4
Werbalne	<i>Pan Tadeusz</i> ^d	33,0	19,2	9,0
	Polszczyzna pisana (potoczna) ^e	30,4	17,0	12,9
	<i>Lalka</i> B. Prusa ^f	27,1	20,6	12,4
	<i>Dziady</i> (tekst dialogowy)	26,7	21,2	19,4
	Pieśń ludowa ^g	26,0	21,9	17,2
	Polszczyzna mówiona ^h	21,5	26,9	17,5
	Opowiadania gwarowe ⁱ	15,7	25,1	23,6

Dane pochodzą z opracowań:

^{a-c} W. Pisarek: *Frekwencja...*, s. 27.

^d W. Kuraszkievicz: *Częstotliwość wyrazów...*, s. 86.

^e M. Zarębina: *Najczęstsze wyrazy...*, s. 340.

^f T. Smólkowa: *Słownictwo...*, s. 75.

^g J. Bartmiński: *Oralność...*, s. 180—181.

^h M. Zarębina: *Najczęstsze wyrazy...*, s. 340.

ⁱ M. Zarębina: *Statystyczna struktura tekstu gwarowego (na przykładzie wsi Ząb w powiecie nowotarskim)*. „Język Polski” 1973, s. 7.

Jak widać z tabeli 4, uszeregowanie rzeczownika w malejący ciąg liczbowy wykazało, że bardziej regularnie skorelowany z rzeczownikiem jest zaimek niż czasownik, tzn. teksty mające najwyższy procentowy udział rzeczowników mają najmniej zaimków (i odwrotnie).

Ten fakt pozwala na wprowadzenie jeszcze jednej opozycji stylistycznej tekstu: styl nazwowy — styl zaimkowy¹⁰. Oprócz opozycji stylów werbalnych i nominalnych mamy więc krzyżującą się z nią opozycję stylu nazwowego i zaimkowego.

O ile opozycja stylu werbalnego i nominalnego zależy — jak udowodniła A. Wierzbicka¹¹ — od czynników wewnątrzstrukturalnych, składniowych, o tyle opozycja stylu nazwowego i zaimkowego zależy od warunków przekazu tekstu. Cechą języka mówionego jest zatem nie tyle werbalność, co zaimkowość¹².

Możliwe są wypowiedzi językowe o takim samym stopniu werbalności, które równocześnie różnią się techniką znaczeniową, stosowaną w kla-

¹⁰ Opozycja ta została wprowadzona przez J. Bartmińskiego (por. i d e m: *Oralność tekstu...*, s. 175—202).

¹¹ A. Wierzbicka: *Hipotaksa...*, s. 193.

¹² M. Zarębina: *Najczęstsze wyrazy...*, s. 336—347.

sie imion. Tekst *Dziadów*, pieśni ludowej (S) oraz *Lalki* B. Prusa — mają mniej więcej tyle samo czasowników (ponad 20%) i podobną ilość rzeczowników (26%—27%), ale wewnątrz klasy imiennej *Lalka* (tekst pisany, narracyjny) dopuszcza zaimek znacznie rzadziej (12,4%) niż spontaniczna, nawiązująca do konsytuacji pieśń ludowa (17,2%) czy nasz dramat, który ma zaimków jeszcze więcej (19,4%). Wynika to zapewne z jego dialogowości, i — co się z tym wiąże — spontaniczności i dynamiczności wypowiedzi. Należy więc zarówno do stylu werbalnego, jak i zaimkowego.

W badanym tekście, podobnie jak w innych porównywanych próbach (patrz tabela 1), zaimki zajmują pod względem częstości użycia w tekście trzecie miejsce. Procentowy ich udział jest jednakże znacznie większy w tekście *Dziadów* niż w innych typowych narracyjnych utworach literackich, polszczyźnie pisanej „potocznej, a nawet większy niż w polszczyźnie mówionej; użycie ich wynika zwykle ze spontaniczności wyrazu, co też przemawia za mówionością (dialogowością utworu). Zaimkowość nie jest jednak cechą języka Mickiewicza, bo np. w *Panu Tadeuszu* zaimek stanowi tylko 9% tekstu.

Podsumowując, zestawmy dane liczbowe dotyczące udziału poszczególnych części mowy w tekście *Dziadów* (porównawczo z innymi tekstami) w dwie grupy:

- części mowy sprzyjające werbalności tekstu,
- części mowy sprzyjające nominalności.

Z zestawienia zawartego w tabeli 5 wynika, że części mowy nominalne w badanym tekście mają niewielką przewagę nad częściami mowy

Tabela 5

Werbalne i nominalne części mowy (w%)

	Polshczyzna pisana	Pieśń ludowa	<i>Dziady</i>	Polshczyzna mówiona
Werbalne części mowy				
Czasownik	17,03	21,9	21,2	26,9
Przysłówek	5,54	1,7	2,8	7,4
Spójnik	6,87	6,7	7,0	6,6
Ogółem	29,44	30,3	31,0	40,9
Nominalne części mowy				
Rzeczownik	30,37	26,0	26,7	21,5
Przymiotnik	9,54	5,1	5,8	4,8
Przyimek	12,70	9,8	9,7	9,1
Ogółem	52,61	40,9	42,2	35,4

werbalnymi (42,2%—31,0%). Ich wskaźniki liczbowe są bardzo zbliżone do wskaźników pieśni ludowej. Badany tekst wykazuje większą werbalność niż polszczyzna pisana, a mniejszą niż mówiona i odwrotnie — mniejszą nominalność niż język pisany, a większą od języka mówionego.

Jak widać z tych poprzednich obserwacji (por. tabele 1—5), tekst dialogowy *Dziadów* zajmuje pozycję pośrednią między wypowiedzią piisaną a mówioną; na tle żywego języka jest ona nominalizująca i nazwowa (przewaga rzeczownika, przymiotnika, przyimka itp), na tle utworów pisanych — werbalizująca i zaimkowa (przewaga czasownika, zaimka, przysłówka, spójnika itp). Dodać należy, iż o mówioności, potoczności *Dziadów* świadczy również liczny udział partykuł w tekście (5,0%, tj. dwukrotnie więcej niż w języku pisany), a także znamienna liczba wykrzykników (1,3%), przy czym w polszczyźnie mówionej jest ich tylko 0,37%, a w pisanej 0,20%. Świadczy to na pewno o spontaniczności i emocjonalności języka dramatu, o pewnym nawiązywaniu do konsytuacji w wypowiedziach, co jest domeną języka mówionego (a także cechą romantyczną). Na uwagę zasługuje poza tym uderzająco podobny obraz statystyczny języka *Dziadów* i pieśni ludowej (śpiewanej), co świadczy o podobnej strukturze gramatycznej tych dwóch tekstów i — co za tym idzie — o ludowości *Dziadów*. Dane liczbowe są niejako jeszcze jednym statystycznym, wymiernym argumentem potwierdzającym tę wymowną i istotną cechę badanego dramatu.

Эльжбета Рудницка-Фира

СТЕПЕНЬ ВЕРБАЛИЗАЦИИ РОМАНТИЧЕСКОЙ ДРАМЫ (НА ПРИМЕРЕ ДРАМЫ АДАМА МИЦКЕВИЧА „DZIADY”)

Резюме

В своей статье автор показала, что в тексте драмы *Dziady*, являющейся примером романтической драмы, номинальные части речи незначительно преобладают над вербальными. Их количество в тексте очень близко количеству в народной песне. В этой драме заметна большая вербальность, чем в польском письменном языке вообще, и меньшая, чем в разговорном, и наоборот: меньшая номинальность, чем в письменном языке, и большая, чем в разговорном языке. Рассмотрена здесь также роль местоимения, которое вопреки кажущемуся является вспомогательным не по отношению к номинальности, а вербальности. Текст диалога драмы *Dziady* занимает промежуточную позицию между письменной и устной речью; на фоне живого языка — она номинализирующая и именная (преобладание существительных, прилагательных и т. д.), а на фоне письменных произведений — вербализирующая и местоименная (преобладание глаголов, местоимений, наречий, союзов).

Elżbieta Rudnicka-Fira

THE EXTENT OF THE ROMANTIC DRAMA
(VERBALIZATION EXEMPLIFIED BY ADAM MICKIEWICZ „DZIADY”)

Summary

The paper proves that in the text of *Dziady*, being the exemplification of a romantic drama, nominal parts of the language exceed slightly the verbal parts. The numerical coefficients and their appearance in the text are similar to those found in a folk song. The drama exposes more verbality than the written Polish, and less than the spoken language, and vice versa — less nominality than the written language and more than the spoken. The author discusses the role of a pronoun which does not intensify nominality but verbality. The dialogue text of *Dziady* takes up an intermediary position between the written and spoken utterance; against the background of the live language it is nominalizing and denominating (predominance of a noun, an adjective etc), on the background of the written language — verbalizing and pronominal (predominance of a verb, pronoun, adverb, conjunction).